

Cumhuriyetin İlanından Günümüze Ankara'da Katlı Konutların Cephe Düzeni

Yrd. Doc. Dr. Cigdem Belgin DİKMEN¹

Konu Başlık No: 5 Çatı ve Cephe Sistemlerinde Görsel Etki

ÖZET

Temel barınma gereksinimine yanıt veren konut, kullanıcının kimliği, kültürü, yaşam biçimi hakkında bilgi verecek bir yapı türüdür. Ankara'nın başkent olmasını takiben kente gelen yerli, yabancı bürokratların konut gereksinimini karşılamak, yeni ve modern yaşam biçimini oluşturmak amacıyla apartman olarak tanımlanan ilk katlı konutlar devlet eliyle üretilmiştir. Bu konutları kooperatifler ve yap-sat aracılığıyla gerçekleştirilen ve giderek çeşitlenen örnekler izlemiştir. Çağdaş başkent kimliğinin oluşturulması amacıyla tasarlanmış ilk örnekler kent ile özdeşleşmiş ve Ankara'da kentsel kimliğinin oluşmasına olumlu etki etmiştir. Nüfus artışı ve kentleşmeye koşut olarak günümüze kadar gelen süreçte belli bir standartta ve sosyo-ekonomik düzeyde olduğu kabul edilen ve soyut bir imge olarak tanımlanan kullanıcılara konut yapımı artarak sürdürülmüştür. Özellikle son yıllarda gerçekleştirilen katlı konutlar konutun barınma işlevinin arka plana itildiği, statü sağlayıcı bir meta olarak görüldüğü ve kullanıcının yaşam biçiminden çok sosyo-ekonomik düzeyi hakkında fikir veren örneklerden oluşmaktadır. Çalışmanın amacı mimarlığın en temel yapı grubu olarak görülen konutların sokak ve kentle ilişki kurduğu cephe yüzeylerinde kullanılan dil, biçim, malzeme ve cephe düzenini oluşturan diğer bileşenleri tartışarak Cumhuriyetin ilanından günümüze Ankara'da gerçekleştirilen katlı konutların üretim sürecini incelemek ve katlı konut cephelerinde görülen değişiklikleri irdelemektir. Çalışma kapsamında 1960'lı yıllardan günümüze orta, üst-orta ve üst gelir grubu kullanıcılar için konut üreten ME-SA firmasının Ankara kentinde gerçekleştirdiği katlı konut örnekleri üzerinde cephe analizi yapılmış, konut cephelerinde dil, biçim, malzeme, renk gibi cephe bileşenleri tartışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER

Ankara, katlı konut, apartman, cephe düzeni, ME-SA

¹ Bozok Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Böl., Yozgat, Türkiye, Tel: 0 3542421001 /2192, Fax: 0 3542421005, e-Posta: cigdembelgin@yahoo.com

1. GİRİŞ

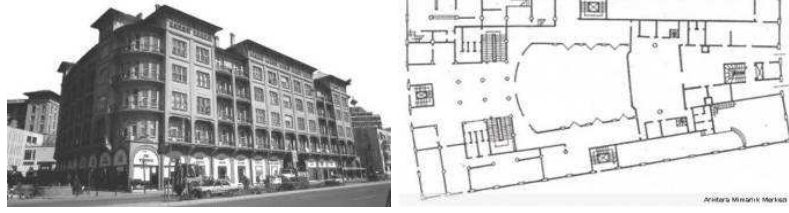
Cumhuriyet öncesinde küçük bir kasaba görünümündeki Ankara başkent fonksiyonlarını yüklenmesine koşut olarak hızla gelişmiş ve ülkenin fiziksel yapılanmasında ve gelişmesinde öncü olmuştur. Başkentlik kararı ve Cumhuriyetin ilanını takiben ülke genelinde imar çalışmaları başlatılmışsa da öncelik çağdaş Cumhuriyete uygun olarak başkentın mekansal gelişimine tanınmış, başkentın imarı ve çağdaş bir kent görünümüne kavuşturulması Cumhuriyet'in başarısı ile eş tutulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında kente gelecek yerli ve yabancı bürokratların konut gereksiniminin karşılanmasına ve yeni, modern yaşam biçiminin oluşturulmasına yönelik konut politikaları geliştirilmiştir. Başlangıçta üretilen konutlar kullanıcının kimliği, kültürü, yaşam biçimi hakkında bilgi veren, çağdaş başkent kimliğini niteleyen ve az katlı örneklerdir. Bu konutlar kent ile özdeşleşmiş ve Ankara'da kentsel kimliğin oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ancak Cumhuriyetin ilk planlı kenti olmasına karşın Ankara'da planlanamayan gelişmeler ve rant sağlamaya yönelik baskılar yürürlükte olan imar planının geçerliğini yitirmesine neden olmuş ve yeni imar planlarının yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Ankara'da nüfus artışı ve kentleşmeyle birlikte belli bir standartta ve sosyo-ekonomik düzeyde olduğu kabul edilen kullanıcılara katlı konut yapımı artarak sürdürülmüş, artan nüfusun konut gereksinimini karşılaması için üretilen konutlar statü sembolü olarak görülmüştür. Özellikle son yıllarda gerçekleştirilen katlı konutlar barınma işlevinin arka plana itildiği, konutun statü sağlayıcı bir meta olarak görüldüğü ve yapı cephesinin kullanıcının yaşam biçiminden çok sosyo-ekonomik düzeyi hakkında fikir verdiği örneklerden oluşmaktadır. Çalışmanın amacı mimarlığın en temel yapı grubu olarak görülen konutları Cumhuriyetin ilanından günümüze gelen süreçte irdelemek, katlı konutların sokak ve kentle ilişki kurduğu cephe yüzeylerinde kullanılan dil, biçim, malzeme ve cephe düzenini oluşturan bileşenlerin ve cephe anlayışındaki değişimlerin sebeplerini tartışmaktır. Bu amaçla 1960'lı yıllardan günümüze orta, üst-orta ve üst gelir grubu kullanıcılar için konut üreten ME-SA firmasının Ankara'da gerçekleştirdiği katlı konutların cepheleri incelenmiş, cephe değişikliklerinin nedenleri araştırılmıştır. .

2. CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE KONUT ÜRETİMİ

Ankara kentının mekansal gelişimini etkileyen etkenlerden en önemlisi başkentlik kararıdır. Cumhuriyet'in ilanından önce 20.000 nüfuslu küçük bir kasaba görünümündeki Ankara'nın nüfusu başkentlik kararı ile artmış ve 1927'de 74.000'e, 1945'de ise 226.000'e yükselmiştir (1). Cumhuriyetin ilk yıllarında Ankara'ya gelen bürokrat ve memurların konut gereksiniminin karşılanması için ivedilikle konut üretilmesi ve başkentın imar edilmesi gerekmiştir. Bu amaçla Alman kent plancısı Hermann Jansen'e yaptırılan (1927) kent imar planı ve 1924 yılında çıkartılan Kamulaştırma Yasası Ankara'nın kentsel gelişiminde önemli rol oynamıştır. Başkentın imarı ve kente gelen memur ve bürokratlara konut sağlanmasına yönelik olarak yeni yerleşimlere arsa bulunmasını, memurlara konut ödeneği verilmesini, kooperatif kurulmasını ve yapı üretimini özendirici çeşitli yasal düzenlemeler ile kurumlar oluşturulmuştur (2, 3).

Başkentın imarına verilen önemle konut gereksiniminin devlet eliyle karşılanmasına yönelik politikalar üretilmiş, bazı devlet işletmelerinde lojman modeli benimsenirken, işçi ve memurlara uzun vadede ve düşük taksitli ödemelerle konut olanağı da sağlanmıştır. Konut politikalarında yüksek standartlı konut üretimi amaçlanmış, düşük maliyetli konutlara öncelik verilmekle birlikte (4) lüks ve üst gelir gruplarına yönelik konutlar da uygulanmıştır. 1925 yılında Ankara Belediye'sinin yaptırdığı 198 konutluk Yenişehir konutlarını Vakıflar Baş Müdürlüğü tarafından yapılan memur konutları ve Güney Doğu Mahallesi'nde sosyal konutlar, Ziraat Bankası'nın Yenişehir Adakale Sokak'ta gerçekleştirdiği konutlar ve Devlet Demiryolları hattı boyunca yapılan lojmanlar ile Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından Ulus'ta kira ve Vakıf apartmanları (Şekil 1) izlemiştir (2, 5). Bu dönemde dar gelirli, işçi ve memurlar ile göçmenler için üretilen az sayıda konutun yanı sıra, mimari kalite açısından değerli devlet konutları da üretilmiştir. Bu dönemde memurları artan kira bedellerinden korumak amacıyla önce kiralar dondurulmuş (6), konut

edinimini teşvik etmek amacıyla 1929'da Ankara'daki memurlara Mesken Tazminatı ödenmeye başlanmış ve bu yardım 1951 yılına dek sürdürülmüştür.

Şekil 1. II. Vakıf Apartmanı (Mimar Kemalettin Bey, 1930), (5)

Erken Cumhuriyet döneminde pek çok yeniliğin merkezi olan Ankara ilk konut yapı kooperatifinin kurulmasına da tanıklık etmiştir. 1935 yılında üst düzey memurlar tarafından kurulan ve Jansen tarafından yüksek standartlarla planlanan (7, 8) Bahçelievler Yapı Kooperatifi bir ilk olmanın yanı sıra, bahçeli ev anlayışının benimsenmesine de katkı sağlamıştır. Bahçelievler Yapı Kooperatifi'ni Güvenevler ve Kavaklıdere'de genellikle üst ve üst-orta gelir grubuna hizmet vermek üzere tasarlanmış bahçeli az katlı konutlar izlemiştir (6, 9, 10). Bu dönem apartmanlara ilişkin olumsuz bir anlayış hakimdir. Her kesimden kullanıcının kolay edinebileceği küçük ve bahçeli evler hapisanelere benzetilen, genellikle azınlıklar tarafından kullanılan ve farklı bir kültür ve toplumsal yaşam biçimi olarak görülen apartmanlara tercih edilmektedir (2, 11). 1930-1950 yılları arasında üretilen konutlarda sosyo-ekonomik düzeye göre bölgeleme yapılmış alt-orta ve orta gelir grupları için eski kent, Sıhhiye ve Cebeci, üst ve üst-orta gelir grupları için ise yeni kent, Bahçelievler ve Gaziosmanpaşa gibi semtler (Şekil 2) kullanılmıştır. 1944-1946 yılları arasında Kızılay'da kamulaştırılan arazide üst düzey bürokratlar için gerçekleştirilen 434 konutluk Saraçoğlu (Namık Kemal) Mahallesi (Şekil 3) katlı konutlar için önemli bir örnektir (1, 7, 12). Paul Bonatz'ın geleneksel Türk evinden esinlenerek ortak ve yeşil alanları olan bitişik bloklar biçiminde tasarladığı Saraçoğlu konutları (4) kiralık ve toplu konut kavramının ilk kez kullanılmasının yanı sıra, konut kiralarnın toplanması, işletilmesi ve bakım-onarım işlerinin devlet tarafından gerçekleştirilmesinin yasalastığı ilk örnek olarak dikkat çekmektedir.

Şekil 2. Bahçelievler ve Gaziosmanpaşa Konutları (12, 13)

Şekil 3. Saraçoğlu Mahallesi (14, 15)

1946-47 yılları hükümet programları konut sektörüne iyi örnek olabilecek işçi ve memur konutlarının üretilmesine ilişkin açıklamalar bulunmaktadır. Ankara çevresinde ilk kez 1930'lu yıllarda ortaya çıkan gecekondu, 1950'li yıllarda tarımda makineleşme ve savaş yıllarında güçlenen özel sektör için gereksinim duyulan işçilerin kente göç etmesi ile artmıştır (3). Buna koşut olarak konut talebi ve üretimi artmış (9), Jansen Planı'nın artan kat talepleri ile delinmesi sonucu (5) hükümet politikaları gecekondulaşma ile mücadele, orta sınıfın konut sorunu çözmek üzere çok katlı yapılara izin veren yasal düzenlemelerle ortaya çıkan apartmanlaşma ve yeni planlı kentsel alanların yaratılması konularında

yoğunlaşmıştır (6, 16). 1950 yılında uygulanan Mebusevleri kooperatifinin ardından (10) 1951 yılında Bakanlar Kurulu'nca yapılan plan değişikliğinden sonra dahi kat artış talepleri artarak sürmüştür (17). Ankara'da artan gecekondular sorununu çözmek amacıyla 1948 yılında çıkarılan hazine topraklarının uygun bir bedel karşılığında belediyeye aktarılmasını ve gecekondular için planlı arsa hazırlanmasını amaçlayan ve bir model olması düşünülen gecekondular affı sorunu çözmemiş, sosyal konut standartlarının düşürülmesi, Devlet Planlama Teşkilatı'nın düşük faizli ve uzun vadeli kredi kolaylığı ve vergi muafiyeti sağlaması (9, 16) yeni gecekondular alanlarının oluşmasını engelleyememiştir (12, 17).

Jansen Planı'nın kentsel büyümenin gerisinde kalması ve plan dışı gelişmelerle özgün biçimini yitirmesi sonucu 1955'de açılan uluslararası yarışma ile elde edilen Nihat Yücel ve Raşit Uybadin Planı Jansen Planı'na göre daha yüksek yoğunluklar içermektedir. Yücel-Uybadin Planı da kat artış taleplerine direnemeyerek kısa sürede plan dışı uygulamalarla geçerliliğini kaybetmiş (17, 18) ve kentin çok daha yoğun bir yerleşime dönüşmesinin yolunu açmıştır. 1965 yılında Ankara'nın nazım planlarını hazırlama görevini üstlenen Ankara Nazım Plan Bürosu (ANPB) döneminde de kat talepleri sürmüştür (19), devlet eliyle üretilmiş işçi ve memur konutları oldukça az olmasına karşın 1965'de çıkarılan Kat Mülkiyeti Kanunu'nun (4) ve 1969 yılında çıkarılan Kooperatif Kanunu'nun (20) katkısıyla kentte kooperatif ve yap-sat aracılığıyla katlı konut üretimi yaygınlaşmıştır (21). Ankara'da 1960'lı yıllarda yapı üretimine başlayan ME-SA firması tarafından üretilen ME-SA sitesi ve 1970 yılında Şevki Vanlı tarafından tasarlanan OR-AN şehri bu dönemde gerçekleştirilen başarılı örneklerdir (Şekil 4). OR-AN şehrinin kent güneyinde yarattığı çekim nedeniyle önceleri Çankaya sınırlarıyla sınırlanan kent, güneyde ODTÜ ve Eymir Gölü'ne doğru genişlemiştir (22, 23). 1978 yılında Kooperatif Kanunu'na göre kurulan ve Türkiye'nin en büyük konut kooperatifi birliği olan KENT-KOOP ve kamulaştırmalara destek sağlayan Ankara Belediyesi aracılığıyla Yenimahalle'den sonra 2. büyük planlı konut yerleşmesi olan Batıkent (Akkondu projesi) konut alanı oluşturulmuş, Ankara'nın batı yönünde gelişme sağlanmıştır (4). 1980'li yılların başında Ankara Belediyesi ve Kent Koop birlikteliği ile gerçekleştirilen Batıkent, 1970'li yıllarda Yeni Yerleşmeler Projesi adıyla kamulaştırılan Susuz-Eryaman bölgesinde 1980'lerde gerçekleştirilen toplu konut uygulamaları ve Eskişehir Yolu üzerinde Çayyolu ve Ümitköy projeleri ile kent batı ve güney-batı yönünde gelişimi sürmüştür (21). 1963-1978 yılları arasında gerçekleştirilen kalkınma planlarında dar gelirli ailelerin konut edinmesine yardımcı olacak politikalar ve yasalara karşın, konut sorununa etkin çözümler geliştirilememiş, bir yandan kentsel ölçekte konut yerleşmeleri alternatif olarak uygulanırken (24), öte yandan mevcut apartmanların kat adetlerinin arttırılmaya veya bahçeli konutlar katlı konutlara dönüşmeye başlamıştır.

Şekil 4.Or-an Şehri Konutları (Şevki Vanlı, 1970), (22)

1980'li yıllarda hızlı kentleşme sonucu büyüyen kentler, gecekondular alanlarını da içine almış, bu alanlardaki kentsel toprak rantı yükselmiş, 1984'de çıkarılan 2981 sayılı İmar Affı yasası ile bu değerlendirilmiş topraklar üzerindeki gecekonduların, mevcut imar düzenine göre katlı konutlara dönüşmesine olanak tanınmıştır. Bu süreçte gecekondulara tanınan haklar ve değişen imar planları ile artan nüfusun gereksinimini karşılayacak, enflasyona karşı değerini koruyarak statü sağlayacak konut üretimi yap-sat olarak tanımlanan bir üretim biçimini doğurmuştur (24). Bu bağlamda arazinin büyüklüğüne göre yap-şatçı müteahhitler veya büyük inşaat şirketleri aracılığıyla konut üretimi sürmüş, diğer kentlerde olduğu gibi Ankara'da da betonarme yapım tekniği ile apartmanlaşma bir seçenek olarak görülmüştür (25). Kent içinde arazi bedellerinin artması da apartmanlaşma ve kat arttırımını körüklemiştir. 1980 sonrası konut üretim sürecinde ağırlıklı rol oynayan büyük inşaat şirketleri kent dışında satın aldıkları ve imar planı hazırlanan arazilerde konut yapımına başlamışlardır. Bu dönemde askeri yönetimin toplu konut projelerini ulusal bütçeden finanse etmek istemesi, konut edinmek isteyenlere ve yapı kooperatifleri üyelerine kredi sağlanması (26) devlet kuruluşları (Türkiye Emlak Bankası, Toplu Konut

İdaresi Başkanlığı), kooperatifler ve özel şirketler yoluyla toplu konut yapımını hızlandırmıştır. 1980'lerden sonra devlet eliyle konut üretimi azalmış, bu yıllarda konut üreticilerine, kooperatiflere örnek oluşturmak ve kredi sağlamak amacıyla çıkarılan Toplu Konut Yasası (1985) ile kurulan ve konut üretimini tek çatı altında toplamayı hedefleyen (27) Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) konut üretim modeli haline gelmiştir. TOKİ'nin konut üretiminde etkisine karşın, düşük gelirlilere konut üretimine yönelik çalışmaları sınırlıdır. TOKİ'nin kurulması ile oluşturulan Toplu Konut Fonu'nun 1993 yılında Genel Bütçe kapsamına alınması da devletin konut sektörüne katkısını kaynak sağlamakla sınırlı bırakmıştır. Ancak TOKİ, devlet ve özel sektör tarafından üretilen toplu konutlar Cumhuriyetin ilk yıllarında üretilen konutların standartlarını yakalamaktan uzaktır (9). Bu gelişmeler Ankara'da gecekonduların artmasına neden olmuştur.

1990'ler rant sağlamak amacıyla artan gecekonduların kentsel dönüşüm kapsamına alındığı ve yoğun konut üretiminin gerçekleştiği yıllardır. Portakal Çiçeği ve Dikmen Vadisi (Şekil 5) gibi kentsel dönüşüm projeleri gecekonduların sahiplerine konut edinme fırsatı verirken, rantı arttıracak uygulamaların önünü açmıştır. 2000'li yıllardan itibaren hükümet programlarında ve belediyelerin eylem planlarında konut, kentleşme ve kentsel dönüşüm konularına yer verildiği ve kentsel yaşam kalitesinin artırılması açısından kentsel dönüşümün gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir. Hükümetlerin konut politikalarında yer alan konut üretimi, düzenli kentleşme ve yaşam kalitesinin artırılması gibi hedefler toplu konut ve kentsel dönüşüm projelerinin artmasına neden olmuştur. TOKİ'nin 2004 yılında tekrar Başbakanlık'a bağlanması arazi ve konut üretimi, gecekonduların dönüşümü ve kentsel yenileme konularında TOKİ'nin gücünü artırmış, öte yandan yaptırımlarla gecekondular ve kaçak yapılaşmanın önüne geçilmesine çalışılmıştır (29). Ankara'da 2000'li yıllarda yerel yönetim ve özel sektör işbirliğinde gelişen ve gecekonduların tasfiyesine veya iyileştirilerek yeniden kazanımına yönelik gerçekleştirilen Doğu Kent, Kuzey Ankara gibi kentsel dönüşüm projeleri yoğunluk artarak sürdürülmüştür.

Şekil 5. Dikmen ve Portakal Çiçeği Vadisi Konutları (13, 28)

3. CUMHURİYET DÖNEMİNDEN GÜNÜMÜZE KONUT CEPHELERİ

Bu çalışmada kentleşme ve nüfus artışına koşut olarak katlı konut üretiminin yaygınlaştığı 1970'li yıllardan günümüze gelen süreçte üretilen konutların cepheleri analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında yapı üretimine başladığı 1960'li yıllardan günümüze orta, üst-orta ve üst gelir grubu kullanıcılar için konut üreten ME-SA firmasının Ankara kentinde gerçekleştirdiği katlı konut örnekleri üzerinde cephe analizi yapılmıştır. Bu kapsamda konut cepheleri onar yıllık dönemler halinde incelenmiştir.

Enerji krizinin yaşandığı 1970'li yıllarda sorun çıkarıcı ve enerji kaybına sebep olan teras çatılar terk edilerek eğimli ve kiremit çatılı konutlar üretilmiştir. 1970'li yılların başında konut cephelerinde yaygın olarak kullanılan köşe pencereler, 1978 yılında yürürlüğe giren Isı Yalıtım Yönetmeliği'nin etkisiyle yerlerini küçük ve çift camlı pencerelere bırakmış, cephe yüzeyinde de ısı yalıtımı ve ekonomi sağlayacak çözümler kullanılmıştır. Bu dönemde sorun çıkarıcı teras çatılar eğimli çatıya dönüşmüş, enerji tasarrufu için pencereler küçülmüş ve Bayındırlık Mimarisi olarak adlandırılan bir mimari ortaya çıkmıştır (22). 1970'li yıllarda alt ve alt-orta gelir grubundaki kullanıcılar için tasarlanan konutların cepheleri az katlı ve

sıradandır. Konutların gelir grubuna bakılmaksızın ısı kaybını azaltmaya yönelik olarak, dış yüzeyler birleştirilerek sıra ev şeklinde üretildiği görülmektedir (Bkz. Çankaya Merkez ve Çankaya İşçi Yapı Kooperatifi, Batı ve Güneş Sitesi), (Şekil 6). Üst, üst-orta gelir grubu kullanıcılar için üretilen konutlar ise genellikle çok katlıdır. Ancak az ve çok katlı konutların bir arada olduğu örneklere de rastlanmaktadır (Bkz. Güneş Sitesi). 1970'li yılların sonlarına doğru üretilen çok katlı konutların cepheleri ise yalın, hareketsiz ve renksizdir (Bkz. Gaziosmanpaşa Sitesi).

Şekil 6. 1970-1980 Dönemi Katlı Konut Cepheleri (29)

1980 sonrası serbest piyasa ekonomisinin benimsenmesi, ithalatın artması ile çeşitlenen yapı malzemeleri konut cephelerinin farklılaşmasına neden olmuştur. Toplu konut uygulamalarının artması özel sektörün konut üretimine ilgisini arttırmış ve büyük inşaat firmalarının da katılımıyla rekabet ortamı doğmuştur. 1980'lerin başında orta, üst-orta ve üst gelir grubu kullanıcılar için üretilmiş ilk örneklerin (Bkz. Taşocağı Yankı ve Taşocağı Yamaç 1 konutları) genellikle her katta iki dairenin bir araya gelmesi ile üretilmiş bloklar halinde biçimlendiği görülmektedir. Çok katlı, gizli çatılı bu örneklerin cepheleri yalın, az renkli ve hareketsizdir. Kent içinde uygulanan katlı konutlarda, konutun bulunduğu sokak gabarisine uygun olarak az katlı ve hareketli cephe örneklerine de rastlanmaktadır (Bkz. Ayrancı konutları). 1980'li yılların ortalarında her katta dört daireden oluşan, masif ve çok katlı tek blok halinde üretilen örneklerin cepheleri de yalın, hareketsiz ve az renkli olarak değerlendirilebilir (Bkz. Oran konutları). 1980'lerin sonlarına doğru oldukça hareketli ve renkli olan konut cephelerinde (Bkz. Koru Sitesi) çatıların da cephe bileşeni olarak kompozisyona katıldığı, son katta yer alan dubleks dairelerde çatı pencerelerinin kullanıldığı görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7. 1980-1990 Dönemi Katlı Konut Cepheleri (29)

1990'lerin başlarında genellikle her katta iki dairenin bir araya gelmesi ile üretilmiş bloklardan oluşan katlı konutlarda blokların kat adedi değiştirilerek cepheye hareket kazandırılmıştır (Bkz. Konutkent ve Çamyolu konutları). Bu konutların cephelerinde motif çıkmalar, renk kullanımı ve çatı hareketleri ile dinamizm sağlayacak uygulamalar görülmektedir. Üst gelir grubu kullanıcılar için üretilmiş çok katlı konutlarda monotonluğu kıracak ve dinamizm sağlayacak biçimde cephelerin farklılaştığı, renk ve çıkmaların birarada kullanıldığı gizli çatılı örnekler yaygındır (Bkz. TBMM lojmanları). 1990'lerin sonlarına doğru üretilen katlı konutların cepheleri de oldukça hareketli ve renklidir. Çeşitlenen yapı malzemelerinin de katkısıyla çıkmalı, giydirme cephe ve son katların biçimsel olarak final etkisi yaptığı örneklere rastlanmaktadır (Bkz. Geçak II Şafak Sitesi). 1990'ların son döneminde üretilen konutların çatı yüzeyi tonoz olarak biçimlenmektedir (Bkz. Geçak II Şafak ve Işık Siteleri) (Şekil 8) .

Şekil 8. 1990-2000 Dönemi Katlı Konut Cepheleri (29)

2000’li yıllarda üretilen konutlar çok katlı, hareketli ve renklidir. Konut cephelerinde giderek çeşitlenen yapı malzemelerinin de katkısıyla farklı dil oluşturmaya çalışılmıştır. Motif çıkma, renk kullanımı, tonoz çatı ile biçimsel farklılık yaratmaya çalışan ve son katlarda final etkisi yaratan cephe örneklerine de rastlanmaktadır (Bkz. Geçak II ve III Koza, Akasya konutları). Genellikle üst gelir grubuna yönelik olarak üretilen bu konutlarda 1990’lı yıllarda benimsenen cephe anlayışının da kısmen sürdüğü gözlemlenmektedir (Bkz. Yonca Evler I. ve II. Etap konutları), (Şekil 9).

Şekil 9. 1990-2000 Dönemi Katlı Konut Cepheleri (29)

2000-2010 yılları arasında az ve çok katlı konut yapıları bir arada görülmektedir. Üst gelir grubu kullanıcılar için tasarlanmış konutlarda masif, tek veya birkaç blok halinde veya blokların bir araya gelmesi ile sıra oluşturan konutlara da rastlanmaktadır. Çok katlı, masif bloklar halinde üretilmiş konutlar sosyal amaçlı kullanılacak az katlı kütlelerle birlikte planlanmıştır (Bkz. Dora Evleri, Erler Mahallesi). Bundan başka çeşitli renk ve nitelikte malzemelerin kullanıldığı, çıkma ve merdivenkovası biçimlenmesi ile farklılık yaratmaya çalışan konutlar da üretilmiştir (Bkz. Yankı Evler I. Etap). 2000’li yılların son dönemlerine doğru kentte arazi bedellerinin artması üst gelir grubu kullanıcılar için üretilen konutlarda kat adetlerinin fark edilir biçimde artmasına neden olmuştur. Bu dönem konutlarında önceki yıllarda üretilen konutlara kıyasla sosyo-ekonomik yapının ve kullanıcı profilinin konut cephelerinde dış vurulduğu örnekler görülmektedir (Bkz. Park Oran konutları) (Şekil 10). Tablo 1’de 1970-2010 yılları arasında ME-SA şirketi tarafından Ankara’da gerçekleştirilen ve bu çalışma kapsamında dil, biçim, malzeme, çatı ve pencere gibi cepheyi oluşturan bileşenler açısından incelenen konutlar ifade edilmektedir. Tablo 2’de ise incelenen örnekler konut düzeni, kat adedi, cephe düzeni/niteliği ve çatı açısından analizi görülmektedir.

Şekil 10. 2000-2010 Dönemi Katlı Konut Cepheleri (29)

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Cumhuriyetin ilanı, Ankara'nın başkent olması ile başlayan ve kentleşme, göç gibi nedenlerle artan nüfusun konut gereksinimini karşılamayı amaçlayan konut üretimi değişen imar planları ve kat taleplerinin baskısıyla günümüze kadar artarak sürmüştür. Cumhuriyetin ilk yıllarında benimsenmeyen katlı konut üretimi konutun statü sağlayan ve enflasyona karşı değerini koruyan bir meta olarak görülmesi üzerine yaygınlaşmıştır. Başlangıçta devlet eliyle, yap-satçı müteahhitler ve kooperatifler aracılığıyla üretilen konut piyasasına gerçekleştirilecek projenin önemi ve arazinin büyüklüğüne bağlı olarak büyük inşaat şirketleri de katılmıştır. 1970'li yıllardan günümüze belli bir standartta ve sosyo-ekonomik düzeyde olduğu kabul edilen ve soyut bir imge olarak tanımlanan kullanıcılar için tasarlanan konutların cephe anlayışı yapı malzemelerinin çeşitlenmesi, yasa ve yönetmelikler ve kullanıcı tercihleri ile biçimlenmiş ve değişmiştir. Başlangıçta içten dışa yansıyan ve ulusal mimariden izler taşıyan cepheler katlı konut cephelerinde barınma işlevinin arka plana itildiği ve kullanıcının yaşam biçiminden çok sosyo-ekonomik düzeyi hakkında fikir veren örneklerin çoğaldığı görülmektedir.

Tablo 1. Katlı Konut Cephe Örnekleri (29)

Dönemlerine Göre Konut Cepheleri					
1970-1980	Çank. Merkez Koop. 	1.Batı Sitesi 	Çank. İşçi Yapı Koop. 	Güneş sitesi 	GOP konutları
1980-1990	Taşocağı Yankı Sitesi 	Taşocağı Yamaç 1 	Koru Sitesi 	Ayrancı Konutları 	Oran Konutları
1990-2000	Konutkent 	Çamyolu Konutları 	TBMM Lojman 	Geçek II Şafak Sitesi 	Geçek II Işık Sitesi
2000-2010	Geçek II Koza 	Geçek III Koza 	Akasya Konutları 	Yoncaevler I Etap 	Yoncaevler II Etap
	Yankı Evler I Etap 	Dora Evleri 	Erler Mah. 	Park Oran 	

Tablo 2. İncelenen Örneklerin Konut Düzeni, Kat Adedi, Cephe Düzeni/Niteliği ve Çatı Analizi

Dönemlerine Göre Konut Cepheleri			
Konut Düzeni/Kat Adedi	Cephe Düzeni	Cephe Niteliği	Çatı
1970-1980 ☒ Tek blok ☐ Bloklar halinde ☒ Blokların birleşmesiyle sıra oluşturularak ☒ Katta iki daire ☐ Katta ikiden çok daire ☒ Alt-alt orta gelir grubu az katlı ☒ Üst-üst orta gelir grubu çok katlı ☒ Kent içi az katlı ☐ Kent dışı çok katlı ☐ Değişen kat adedi ☐ Çatıda dubleks kat kullanımı ☐ Katta dubleks kullanımı	☐ Çeşitli yapı malzemesi ☐ Giydirme cephe ☒ Köşe pencere ☒ Küçük-çift cam pencere ☒ Büyük pencere ☐ Motif çıkma ☐ Son kat final etkisi	☐ Özenli ☒ Sıradan ☒ Yalın ☐ Hareketli-Dinamik (Kent içi) ☒ Hareketsiz (Kent içi) ☐ Renkli ☐ Az renkli ☒ Renksiz	☐ Çatı penceresi ☒ Eğimli kiremit çatı ☐ Gizli çatı ☒ Teras çatı ☐ Tonoz çatı
1980-1990 ☒ Tek blok ☒ Bloklar halinde ☒ Blokların birleşmesiyle sıra oluşturularak ☒ Katta iki daire ☐ Katta ikiden çok daire ☐ Alt-alt orta gelir grubu az katlı ☒ Üst-üst orta gelir grubu çok katlı ☒ Kent içi az katlı ☐ Kent dışı çok katlı ☐ Değişen kat adedi ☒ Çatıda dubleks kat kullanımı ☐ Katta dubleks kullanımı	☒ Çeşitli yapı malzemesi ☐ Giydirme cephe ☒ Köşe pencere ☒ Küçük pencere ☐ Büyük pencere ☐ Motif çıkma ☒ Son kat final etkisi	☒ Özenli ☒ Sıradan ☒ Yalın ☒ Hareketli-Dinamik (Kent içi) ☒ Hareketsiz (Kent içi) ☒ Renkli ☒ Az renkli ☐ Renksiz	☐ Çatı penceresi ☒ Eğimli kiremit çatı ☒ Gizli çatı ☒ Teras çatı ☐ Tonoz çatı
1990-2000 ☒ Tek blok ☒ Bloklar halinde ☒ Blokların birleşmesiyle sıra oluşturularak ☒ Katta iki daire ☐ Katta ikiden çok daire ☐ Alt-alt orta gelir grubu az katlı ☒ Üst-üst orta gelir grubu çok katlı ☒ Kent içi az katlı ☐ Kent dışı çok katlı ☐ Değişen kat adedi ☒ Çatıda dubleks kat kullanımı ☐ Katta dubleks kullanımı	☒ Çeşitli yapı malzemesi ☒ Giydirme cephe ☐ Köşe pencere ☒ Küçük pencere ☐ Büyük pencere ☐ Motif çıkma ☒ Son kat final etkisi	☒ Özenli ☒ Sıradan ☒ Yalın ☒ Hareketli-Dinamik (Kent içi) ☐ Hareketsiz (Kent içi) ☒ Renkli ☐ Az renkli ☐ Renksiz	☐ Çatı penceresi ☒ Eğimli kiremit çatı ☐ Gizli çatı ☒ Teras çatı ☒ Tonoz çatı
2000-2010 ☒ Tek blok ☒ Bloklar halinde ☒ Blokların birleşmesiyle sıra oluşturularak ☐ Katta iki daire ☒ Katta ikiden çok daire ☐ Alt-alt orta gelir grubu az katlı ☒ Üst-üst orta gelir grubu çok katlı ☐ Kent içi az katlı ☒ Kent dışı çok katlı ☐ Değişen kat adedi ☒ Çatıda dubleks kat kullanımı ☐ Katta dubleks kullanımı	☒ Çeşitli yapı malzemesi ☒ Giydirme cephe ☐ Köşe pencere ☒ Küçük pencere ☐ Büyük pencere ☐ Motif çıkma ☒ Son kat final etkisi	☒ Özenli ☒ Sıradan ☐ Yalın ☒ Hareketli-Dinamik (Kent içi) ☐ Hareketsiz (Kent içi) ☒ Renkli ☐ Az renkli ☐ Renksiz	☐ Çatı penceresi ☒ Eğimli kiremit çatı ☐ Gizli çatı ☒ Teras çatı ☒ Tonoz çatı

KAYNAKLAR

1. Yavuz, F., Kentsel Topraklar: Ülkemizde ve Başka Ülkelerde, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s.13-17, 1980, Ankara
2. Alkışer, Y. ve Yürekli, H., Türkiyede Devlet Konutu'nun Dünü, Bugünü, Yarını, İTÜ Dergisi, a: Mimarlık, Planlama, Tasarım, Cilt:3, Sayı: 1, s. 63-74, 2004, İstanbul
3. Keleş, R., Duru, B., Ankara'nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış Mülkiye Dergisi, Cilt: XXXII Sayı:261, s. 27-44, 2008, Ankara
4. Alsaç, Ü., Türk Kent Düzenlemesi ve Konut Mimarlığı, İletişim Yayınları, s. 112, 1993, İstanbul
5. <http://v3.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=56343> (Erişim Tarihi: 07.01.2012)
6. Pulat, G., Dar Gelirli Kentlilerin Konut Sorunu ve Soruna Sosyal İçerikli Mekansal Çözüm Arayışları, 327, Kent-Koop Yayınları, 1992, Ankara
7. Sey, Y., Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Mimarlık ve Yapı Üretimi, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İş Bankası Kültür Yayınları 24-39, 1998, İstanbul
8. Şenyapılı, T., Barakadan Gecekonduya: Ankara'da Kentsel Mekanın Dönüşümü, İstanbul İletişim Yayınları, 2004, İstanbul

9. Vanlı, Ş., Konutun Bilimsel Olmayan Kısa Hikayesi, Mimarlık Dergisi, Sayı: 261, s. 15-17, 1995, Ankara
10. Geray, C., Şehirciliğimiz ve Ankara, Türk Mühendislik Haberleri sayı:409, s. 10-16, 2000
11. Balamir, M., Kira Evi'nden Kat Evleri'ne Apartmanlaşma: Bir Zihniyet Dönüşümü Tarihçesinden Kesitler, Mimarlık, sayı: 260, 1994, Ankara
12. Geray, C., Belediyelerin Hızlı Kentleşmeye Yenik Düştüğü Dönem: 1945-1960, Ankara Büyükşehir Belediyesi, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl, Uluslararası Sempozyum, 23-24 Kasım, Metropol İmar A.Ş.- IULA EMME, 217-224, 1990, Ankara
13. Belli, Boyacıoğlu, E., Bir Kentsel Dönüşüm Örneği: Ankar14 Mayıs Evleri, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 22, No:4, 717-726, 2007, Ankara
14. www.goethe.de (Erişim Tarihi: 07.01.2012)
15. www.mimarlikmuzesi.org (Erişim Tarihi: 07.01.2012)
16. Mazlum, S., Gecekondu Sorunu, Mimarlık Dergisi Sayı: 6, s. 40, 1989, Ankara
17. Altaban, Ö., Cumhuriyetin Kent Planlama Politikaları ve Ankara Deneyimi, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 41-64, 1998, İstanbul
18. Yücel, N., 1923'ten 2025'e Başkent Ankara Sempozyumu Konuşması, Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını, 1999, Ankara
19. Alada, A. Türk Belediyeciliğine Kronolojik Yaklaşım (1930-1990), Ankara Büyükşehir Belediyesi, Türk Belediyeciliğinde 60 Yıl, Uluslararası Sempozyum, Metropol İmar A.Ş.- IULA EMME, 119-143, 1990, Ankara
- Türkoğlu, H., Housing for the urban poor, Proceedings, ENHR International Symposium, The Role of the Local and Central Governments in Housing Co-operatives: the Case of Turkey, B091-B100, 1991, İstanbul
20. Özüekren, Ş., Housing for the urban poor, Proceedings, ENHR International Symposium, Turkey's Policy Towards Social Housing and Privatization, A118-A130, 1991, İstanbul
21. Sözen, M., Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1996, İstanbul.
22. <http://www.arkiv.com.tr/p5411-or-an-toplu-konut-yerlesimi.html> (Erişim Tarihi: 17.12.2011)
23. Keleş, R., Kentleşme Politikası, İmge Yayınları, 2004, Ankara
24. Aydın, S., Türkiye'de Konut Sorunlarının Ekonomik Boyutları, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilimdalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003, Ankar
25. Bilgin, İ. Türkiye'de Popüler Kültürün Harcı Olarak Beton, Betonart, sayı:2. s. 55-56, 2004, İstanbul
26. Türel, A., Kent ve Ulaşım, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları, 155-170, 1998, İstanbul
27. Kara, M. ve Palabıyık, H., 1980 Sonrası Türkiye'de Konut Politikaları: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) Gecekondu Dönüşüm Uygulamaları, Uluslar arası Davraz Sempozyumu, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2009, Isparta
28. http://www.ankara.bel.tr/AbbSayfaları/Resim_Goruntu_Galerisi/Resim_Galerileri/Belediye_Projeleri.aspx (Erişim Tarihi: 11.12.2011)
29. www.mesagrup.com (Erişim Tarihi: 08.12.2011)